

UDC 655.535.28(497.6)

655.41:655.535.28

ISBN
 PETNAEST GODINA CENTRA ZA ISBNBiH

 ISBN
 FIFTEEN YEARS OF ISBN CENTRE OF B&H

Nevenka HAJDAROVIĆ, bibliotečki savjetnik / Library Counselor

Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine / National and University Librarian of Bosnia and Herzegovina

71 000 Sarajevo BiH

nevenkah@nub.ba

Sažetak

U svim nacionalnim / državnim bibliotekama djeluju i državni ili nacionalni centri za ISBN koji su zaduženi za upotrebu te svojevrzne oznake u okviru broja dodijeljenog državi. U Nacionalnoj i univerzitetskoj biblioteci Bosne i Hercegovine je 1994. godine osnovan Centar za ISBN Bosne i Hercegovine s ciljem prikupljanja, ažuriranja i distribucije podataka o izdavačima iz Bosne i Hercegovine. Tako Centar za ISBNBiH već 15 godina učestvuje, sa podacima o bh. izdavačima, u svjetskom adresaru izdavača PIID, koji priređuje Međunarodna agencija za ISBN, a objavljuje se kao knjiga i kao kompakt disk, a očekuje se da će se uskoro objavljivati i na webu.

Ključne riječi

ISBN, Centar za ISBNBiH, izdavači, izdavačka produkcija, Bosna i Hercegovina

Abstract

In all national / state libraries, state or national ISBN centres work which are in charge of usage that specific assignation in the frame of number assigned to the state. ISBN Centre of Bosnia and Herzegovina was founded in 1994 in the National and University Library of Bosnia and Herzegovina, with the aim of collecting, updating and distribution of the artefacts about the editors from Bosnia and Herzegovina. So, ISBN Centre of B&H has been as long as 15 years taking part in creating of the facts about BH editors in Publishers World ISBN Directory PIID, that's prepared by International ISBN Directory and it is published as a book and as a CD and expecting that it will be soon published on Web.

Keywords

ISBN, ISBNB&H Center, Publishers, Publishing Production, Bosnia and Herzegovina

Počeci primjene ISBN broja

Danas je ISBN broj najjednostavniji i najprecizniji način za identifikaciju i ažuriranje podataka o knjigama. Zamišljen u Velikoj Britaniji (1966.) kao standardni knjižni broj (Standard Book Number – SBN), u početku je obuhvatao samo izdavače s engleskog jezičkog područja. Uvidjevši prednosti automatske obrade podataka u evidentiranju izdavačke produkcije, ubrzo su izdavači iz raznih jezičkih skupina, odnosno zemalja željeli da u svoje poslovanje uvedu jedinstveni identifikacioni broj za knjige i druge omeđene publikacije na različitim medijima. Tako se njegova primjena proširila i na druge jezičke skupine, odnosno geografska područja. SBN je preimenovan u Internacionalni standardni knjižni broj – ISBN i prihvaćen u mnogim zemljama, a 1972. godine se osniva Međunarodna agencija za ISBN (The International ISBN Agency), sa sjedištem u Berlinu, s ciljem koordiniranja rada nacionalnih agencija. Od 2006. godine sjedište Međunarodne ISBN agencije je u Londonu.

Struktura ISBN broja

Internacionalni standardni knjižni broj sastoji se od akronima ISBN i trinaest brojeva raspoređenih u pet skupina “govorećih” podataka odvojenih crticom. Sastavni dio ISBN broja, od januara 2007. godine je i jedinstveni broj za knjigu kao proizvod 978, tako da je ISBN broj na taj način usklađen sa prugastim kodom EAN-13. Za razliku od svih drugih proizvoda koji na prvom mjestu imaju podatak o državi proizvodnje, kod knjiga, serijskih publikacija i muzikalija na prvom mjestu se nalazi podatak o proizvodu – serijska publikacija (977), knjiga (978), muzikalija i knjiga (979). Poslije prve oznake za knjigu kao proizvod (978 ili 979), slijedi skupina koja označava jezičku, geografsku ili nacionalnu grupu, treća skupina označava izdavača, četvrta skupina označava konkretan naslov, a peta skupina je kontrolni broj.

Npr. knjiga Meline Kamberić, Cipele za dodjelu Oskara, izdanje Buybooka, Sarajevo, ima sljedeći ISBN broj

ISBN 978-9958-30-030-1

ISBN	Nakronim za međunarodni standardni broj
978	oznaka za knjigu kao proizvod
9958	oznaka za Bosnu i Hercegovinu
30	oznaka za izdavača (Buybook)
030	oznaka za naslov: Kamberić Melina: Cipele za dodjelu Oskara
1	kontrolni broj

Državne / nacionalne agencije / centri / uredi za ISBN – Centar za ISBNBiH

U svim nacionalnim / državnim bibliotekama djeluju i državni ili nacionalni centri za ISBN (International Standard Book Number – Međunarodni standardni knjižni broj), koji su zaduženi za vođenje i upravljanje broja ISBN-a dodijeljenog državi.

Do 1992. godine Jugoslavenski bibliografski institut (JBI) je dodjeljivao te brojeve izdavačima iz bivše SFRJ. U okviru broja 86 (koji je bio broj za SFRJ) bila su uključena 64 izdavača iz Bosne i Hercegovine. Nakon raspada bivše zajedničke države u svim nacionalnim bibliotekama formirane su agencije za ISBN.

U Nacionalnoj i univerzitetskoj biblioteci BiH je 1994. godine osnovan Centar za ISBN Bosne i Hercegovine s ciljem prikupljanja, ažuriranja i distribucije podataka o izdavačima iz Bosne i Hercegovine. Tako već 15 godina Centar za ISBN BiH sa podacima o bh. izdavačima učestvuje u svjetskom adresaru izdavača PIID (Publishers' International ISBN Directory – Međunarodni ISBN direktorij izdavača) koji priređuje Međunarodna agencija za ISBN, a objavljuje se kao knjiga i kao kompakt disk i očekuje se da će se uskoro objavljivati i na webu.

Godine 1997. Agencija za ISBN (Berlin) je državi Bosni i Hercegovini dodijelila ISBN broj 9958. Na taj način pružena je mogućnost izdavačima iz BiH da svoja monografska izdanja obilježe međunarodnom standardnom oznakom za knjige ISBN-om.

Od 2001. godine djeluje i Agencija za ISBN Republike Srpske.

Uključenjem u međunarodni sistem bosanskohercegovačka knjiga se približila čitaocima i izdavačima iz cijelog svijeta. Danas je nezamisliv plasman knjige (prodaja, kupovina, razmjena, bibliografski opis, bibliotečka pozajmica, međunarodna razmjena) bez ISBN broja. ISBN brojem u Bosni i Hercegovini je obuhvaćeno oko 95% izdavača. U ISBN sistem su uvrštene i institucije čija je sporedna djelatnost izdavaštvo, autori izdavači. Cenar za ISBN BiH posjeduje baze podataka o svim izdavačima i izdatim publikacijama u Bosni i Hercegovini.

Kratak osvrt na bh. izdavačku produkciju

Sami počeci bh. izdavaštva sežu u daleku prošlost, skoro do Gutenberga. Poznato je da su prva djela štampana u BiH prije 480 godina (1529). Toliko otprilike ima godina najstarija bh. biblioteka. Kao početna godina štamparstva u Bosni i Hercegovini smatra se 1866. godina, kada je u Sarajevu počela sa radom Sopronijeva pečatnja, osam godina kasnije otvorena je štamparija u Mostaru. Do dolaska Austro-Ugarske (1878) štampano je 50 knjiga u pomenutim štamparijama. Sve do tada su bosanski pisci, a naročito franjevci, svoja djela štampani u inostranstvu.

U doba austrougarske vladavine izdavaštvo doživljava uspon i za to vrijeme izdato je 1.600 naslova. U periodu između

dva svjetska rata (1918-1941) dolazi do manjeg zastoja - izdato je oko 2.000 knjiga i brošura. Do 1945. godine u BiH je izdato ukupno oko 3.650 knjiga.

Prvi značajan porast izdavačke produkcije u BiH vezan je za osnivanje više izdavačkih preduzeća. Godine 1945. osnovana je Svjetlost koja je bila najveći izdavač u SFRJ sa izdatih 500 naslova godišnje. Kasnije se formiraju druga izdavačka preduzeća koja su sa svojim dobro profiliranim kolekcijama zauzimala istaknuto mjesto u izdavaštvu bivše zajedničke države. U periodu 1945-1979. godina u BiH je izdato 15.500 naslova.

Trend rasta broja izdatih naslova nastavio se sve do 1992.

Izdavačka produkcija nije zamrla čak ni u ratu kada je u prosjeku izdavana dnevno jedna knjiga. A zna se kako je teško bilo doći do osnovnih životnih namirnica, a bez obzira potreba za knjigom bila je ogromna.

Izdavaštvo se u BiH 1997. vraća u normalu i dostiže predratni nivo. U periodu 1996-2008. izdato je oko 25.000 naslova.

Broj izdatih knjiga u Bosni i Hercegovini do 2008.

Godina	do 1878	1878-1918	1918-1945	1945-1992	1992-1995	1996-2008
Broj izdatih knjiga	50	1600	2000	32000	1486	24816

Previranje u izdavaštvu BiH

Osnovna karakteristika bh. izdavaštva u poslijeratnom periodu jeste enorman porast broja izdavača. Taj je trend prisutan i u svijetu, ali ipak ne u mjeri u kojoj se to događa kod nas. Pomenuli smo da su u bivšoj državi ISBN broj imala 64 izdavača iz Bosne i Hercegovine. Danas ISBN broj u BiH koriste čak 1542 izdavača, što znači da ovdašnje izdavaštvo prolazi kroz izuzetno buran period. Glavne karakteristike tih previranja jesu da polako nestaju sa scene nekadašnji izdavački giganti, a njihova mjesta zauzimaju nove manje firme. Podaci pokazuju da se od pomenutog broja izdavača tek njih 200-tinjak svake godine pojavi makar sa jednom knjigom. Najveći broj izdavača skoncentrisan je u većim centrima (Sarajevo, Banja Luka, Mostar, Tuzla).

Situacija u bh. izdavaštvu je teška i to prije svega usljed objektivnih okolnosti (malo i višestruko iscjepkano tržište). Zato je od velike važnosti okupljanje izdavača oko zajedničkih projekata kako u zemlji, tako i u regionu. Tako organizirani mogli bi više da utiču na tržište i distribuciju knjige, koje je veoma interesantno izdavačima iz regiona pa ga sve više pokrivaju svojim izdanjima.

Još uvijek se ne može govoriti o zainteresiranosti stranih ulagača za bh. izdavačke kuće. Sve se svodi na to da neki izdavači iz regije u BiH imaju svoja predstavništva koja se bave distribucijom, ali nemaju i redakcije.

Prošle godine (2008.) je u BiH izašlo, prema podacima Centra za ISBNBiH, 2533 naslova, što nije mali broj s obzirom na evropske standarde.

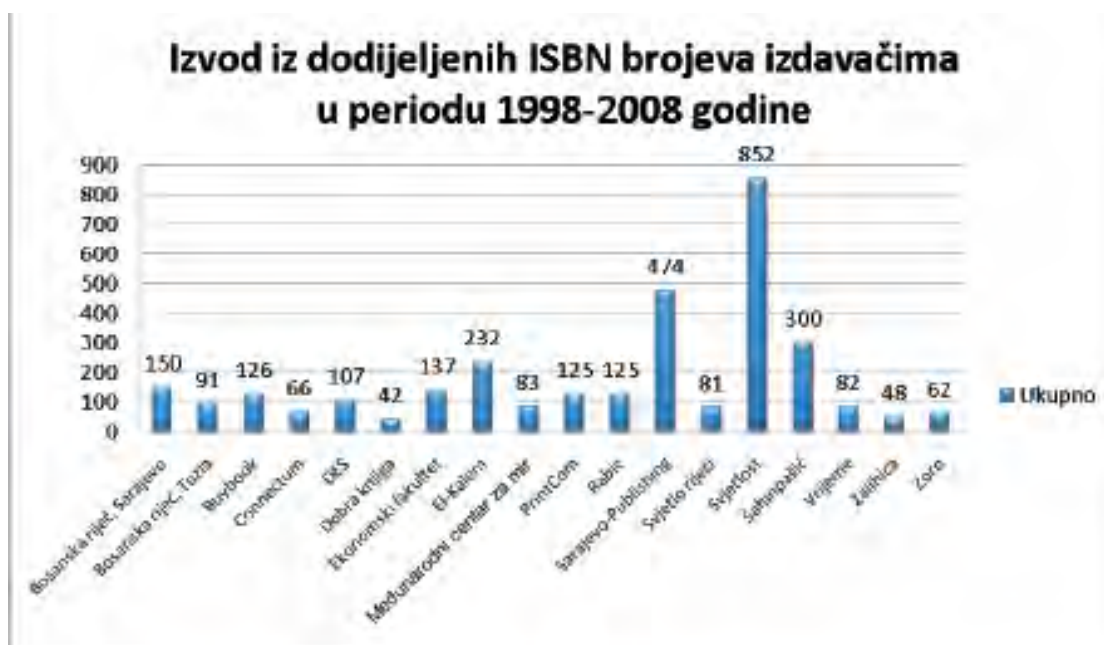
Među velikim brojem izdavača, 100 se izdvaja po svojoj produkciji i oni izdaju više od polovine svih naslova koji se objave u BiH. Nabrojat ćemo samo neke: Dobra knjiga, Rabić, Buybook, Bosanska riječ (Sarajevo), Šahinpašić, Bosanska riječ (Tuzla), Zalihica, El-Kalem, Tugra, Vrijeme, Međunarodni centar za mir, Connectum, Sarajevo-Publishing, Svjetlo riječi, Štamparija Fojnica, Preporod, Svjetlost, Napredak, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Art print, Besjeda, Grafo-mark, V.B.Z., Planjax, PrintCom, Harfograf, Zoro itd.

U Bosni i Hercegovini ima veoma mnogo zainteresiranih za izdavačku djelatnosti, o tome govori i veliki broj malih izdavača. Perspektiva je u ujedinjenim i okupljenim izdavačima oko zajedničkih projekata koji računaju i na tržište u regionu.

Broj registriranih izdavača u Centru za ISBNBiH do 2009.

Broj	Rang	Do 2008	2009	Ukupno 1997-2009
1	0	0	0	0
2	10-49	25	10	35
3	500-899	220	30	250
4	9000-9999	910	78	988
		1155	118	1273

Centra za ISBN BiH već petnaest godina učlanjuje i evidentira bosanskohercegovačke izdavačke knjige i drugih omeđenih publikacija. U završnoj je fazi priprema za izdavanje Registra bosanskohercegovačkih izdavača koji će pružiti osnovne podatke o izdavačima i izdavačkoj produkciji Bosne i Hercegovine.

Literatura

Adresar izdavača i štampara Bosne i Hercegovine = Bosnia & Herzegovina

publishers & printing houses directory. Sarajevo : Nacionalna i univerzitetska

biblioteka BiH : Poslovno udruženje izdavača i knjižara BiH : Mediapress, 1997.

Aktuelna idejno-politička pitanja izdavačke djelatnosti u SR Bosni i Hercegovini. Sarajevo : Oslobođenje, 1976.

Autorsko pravo i izdavači : savetovanje u Opatiji, 7-9. decembar 1983. Beograd : Poslovna zajednica izdavača i knjižara Jugoslavije, 1984.

Books and publishers from Bosnia and Herzegovina / [prepared by Nada Milićević... [et al.]. Sarajevo : National and University Library of Bosnia and Herzegovina : Business Association of Publishers and Booksellers of Bosnia and Herzegovina, 1998.

Deset godina izdavačke djelatnosti, štampe bibliotekarstva i radijija NR Bosne i Hercegovine : 1945-1955. Sarajevo : Odbor za organizaciju Nedjelje izdavačke djelatnosti, štampe, radija, grafičke industrije i bibliotekarstva, 1955.

Društveni položaj knjige i izdavačke delatnosti u Jugoslaviji : sarajevsko savetovanje održano 12. i 13. VI 1973. Beograd : Udruženje izdavača i knjižara Jugoslavije, 1973.

Hunski, Vjekoslava, Ogledi iz povijesti bosanskohercegovačke knjige. Sarajevo : Društvo bibliotekara Bosne i Hercegovine, 1987.

Knor, Vladimir, Bibliografija izdanja Složene organizacije udruženog rada "Svjetlost", Sarajevo : za period 1976-1984. Sarajevo : Svjetlost, 1985.

Knor, Vladimir, Bibliografija 1980-1985 : Složena organizacija udruženog rada "Veselin Masleša". Sarajevo : "Veselin Masleša", 1985.

Redžić, Enver, Društvo i kultura. Sarajevo : "Veselin Masleša", 1962

www.international-isbn.org

www.cobiss.ba
